

- канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Н. Гришин ; Елецк. гос. пед. ин-т. – Елец, 2000. – 16 с.
3. Круковская Т. Ю. Формирование готовности студентов к групповому взаимодействию в процессе решения учебных общетехнических задач : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. Ю. Круковская. – Барнаул, 2006. – 23 с.
 4. Куницына В. Н. Межличностное общение : учеб. для вузов / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб. : Изд-во : Питер, 2006. – 544 с.
 5. Ломов Б. Ф. Активная и социальная регуляция поведения индивида / Б. Ф. Ломов // Психологические проблемы социальной регуляции поведения. – М. : Наука, 1976. – С. 64-93.
 6. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
 7. Мышление : процесс, деятельность, общение. – М. : Наука, 1982. – 176 с.
 8. Обозов Н. Н. Модель регуляции совместной деятельности / Н. Н. Обозов // Социальная психология. – Л. : 1979. – С. 125-139.
 9. Основы инженерной психологии / под ред. Б. Ф. Ломова. – М. : Высш. шк., 1986. – 448 с.
 10. Платонов К. К. Психология : учеб. пособ. для повышения квалификации инж.-пед. работников / К. К. Платонов, Г. Г. Голубев. – М. : Высшая школа, 1977. – 247 с.
 11. Психология. Словарь / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
 12. Савчин М. В. Особливості міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання [Електронний ресурс] / М. В. Савчин // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2012_1/12smvvsn.pdf. – Заголовок з екрана.
 13. Філософський енциклопедичний словник. – К. : Арабіс, 2002. – 744 с.
 14. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
 15. Шаповал А. И. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов вузов на основе группового взаимодействия : автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.08 / А. И. Шаповал. – Магнитогорск, 2005. – 23 с.
 16. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии / Я. Щепанский. – М. : Прогресс, 1969. – 248 с.

Анотація

У статті розглядається проблема тлумачення групової взаємодії як загально педагогічної категорії. Здійснюється аналіз поняття «взаємодія» як філософської, психологічної та соціологічної категорії. Вказано на відмінності понять соціальної, групової та міжособистісної взаємодії. Надано робоче визначення поняття «групової взаємодії», що поєднує педагогічне, соціологічне та психологічне розуміння сутності цієї категорії.

Аннотация

В статье рассматривается проблема толкования группового взаимодействия как обще педагогической категории. Осуществляется анализ понятия «взаимодействие» как философской, психологической и социологической категории. Указано на отличие понятий социального, группового и межличностного взаимодействия. Предоставлено рабочее определение понятия «групповое взаимодействие», которое объединяет педагогическое, социологическое, психологическое понимание сущности этой категории.

Summary

The article focuses on the problem of interpretation of group interaction as general pedagogical category. Is accomplished analysis of the concept of "interaction" as a philosophical, psychological and sociological category. Is pointed out to the difference between the concepts of social, group and interpersonal interaction. Is offered the working definition of "group interaction", which combines pedagogical, sociological, psychological understanding of the content of this category.

Ключові слова: взаємодія, соціальна взаємодія, групова взаємодія, міжособистісна взаємодія.

Ключевые слова: взаимодействие, социальное взаимодействие, групповое взаимодействие, межличностное взаимодействие.

Key words: interaction, social interaction, group interaction, interpersonal interaction.

Подано до редакції 14.03.13.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, доц. Артюшиною М. В.

УДК 378.637.016

©2013

Сегеда Н. А.

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Новий, властивий для XXI століття смисл універсуму – це людина у розмаїтті виявів життєтворчості. Ключовим питанням в педагогічній освіті стає людиноцетризм, який зумовлює пошуки ефективних шляхів актуалізації її гуманітарної, екологічної і педагогічної адекватності. У доповіді ЮНЕСКО з “Моніторингу освіти для всіх” (2008р.) забезпечення єдиних умов для успішного професійного зростання педагогів проголошено пріоритетною кадровою політикою, адже до 2015 року людству будуть потрібні понад 18 мільйонів представників педагогічної професії. Світові освітні тенденції знаходять відбиття у змісті “Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті”, Закону України “Про вищу освіту”, Державної національної програми “Освіта-XXI ст.”, Концепції розвитку післядипломної освіти України, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський простір (2004р.).

Здатність бачити в іншому і собі унікальну цілісність, опанувати закони розвитку людини протягом життя, розуміти і вміти вести діалог з представниками різних соціальних груп, культур, конфесій, національностей, самостійно підтримувати універсальність індивідуально-творчого потенціалу і професійну готовність до трансформерних процесів, континуальна рефлексія стають змістом і результатом оновлення особистісно-діяльнісних засад індивідуальної освітньої траєкторії людини.

Яскравою властивістю постіндустріального суспільства є збільшення часу, який раніше називали “вільним”, адже розвинуте виробництво дедалі частіше використовує “безлюдні” технології. Важливим є те, що вільний час стає масовим надбанням, що викликає бурхливий розвиток гуманітарних галузей. У їхній багатоваріантності педагогіка залишає за собою визначальні позиції, адже її людиною і культуротворча функції зумовлюють суб’єктивні і об’єктивні смисли опанування людиною засобів самозбереження, самотворення і самопред’явлення світу протягом життя. Основною відповіддю на ці соціально-культурні очікування є особистісне зростання, що актуалізує якісно новий рівень наукової рефлексії сучасної гуманітарної сутності людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... У сучасному соціогуманітарному знанні сформовано достатню наукову базу для вивчення питань розвитку особистості в освітньому середовищі професійної педагогічної підготовки. Зокрема це праці, в яких розкриваються сучасні положення соціогуманітарного знання про теоретико-методичні основи становлення особистості: у філософських концепціях щодо соціокультурної місії постмодернізму, ідеях гуманізації освіти (О.Асмолов, Г.Балл, І.Дех, В.Біблер, М.Каган, Є.Бондаревська, Н.Бордовська, В.Зиченко, В.Сластьонін, Б.Гершунський, В.Загвязинський, М.Мамардашвілі); у філософії освіти (В.Андрущенко, В.Бех, І.Зязюн, С.Клепко, В.Луговий, В.Огнев’юк, В.Романенко та ін.); у працях з порівняльної педагогіки (Н.Абашкіна, М.Лещенко, Л.Пуховська та ін.); у педагогіці й теорії та методиці професійної освіти (В.Борисов, Л.Вовк, Н.Гузій, О.Глузман, Н.Дем’яненко, О.Дубогай, М.Корець, В.Паламарчук, Н.Протасова, О.Шпак, О.Романовський, В.Сиротюк, О.Сухомлинська, Л.Суценок та ін.).

Питання становлення особистості низує всю історію соціально-гуманітарного знання. Проте, вивчення продуктів наукової рефлексії проблем забезпечення людиномірності освітнього середовища професійної підготовки педагога уможливило висновки про недостатність висвітлення концептуальних ідей про: людинотворчу сутність та гуманітарні ефекти професійної підготовки майбутніх педагогів; необхідність реалізації андрагогічного, акмеологічного і праксіологічного підходів до створення освітнього середовища майбутнього педагога; мотивацію, зміст, специфіку індивідуалізації освітнього маршруту – тобто ключових питань, які обумовлюють людиномірність освітнього середовища, що забезпечуватиме особистісне зростання майбутнього педагога.

Освіта на кожній своїй фазі змінює сутнісні властивості й на ранніх етапах професіоналізації характеризується передаванням досвіду певного різновиду культурної практики як регульованого соціумом процесу його трансляції, з набуттям соціальної зрілості неперервна професійна освіта набуває суб’єктно-особистісного значення, відбувається прилучення людини до досвіду – сприйняття і внутрішнє опрацювання цінностей професійної культури та створення нових культурних фактів, як продукту набуття професіоналізму. Проте, отримання цього соціо-особистісно-діяльнісного результату в системі професійної педагогічної освіти гальмується відсутністю теоретико-методичного рівня вивчення феномену особистісного зростання як критерію й водночас продукту людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога. Зазначена проблема актуалізує вирішення низки протиріч різного рівня:

- між об’єктивними потребами в континуумі особистісного зростання й відсутністю ефективних педагогічних теорій, які вмотивовують самоосвіту і систематичне збагачення особистісно-професійного ресурсу на етапі опанування педагогічної професії;
- між рецептурно-інформаційним підходом до змісту професійної педагогічної освіти і потребою освітнього процесу вищої школи в актуалізації проблемно-методологічного підходу до визначення гуманітарних смислів особистісного зростання;
- між потребою особистості в реалізації власної освітньо-професійної програми та відсутністю адаптивних, відкритих, гнучких систем освіти, які передбачають можливість саморозвитку на будь-якому етапі професіоналізації.

Формулювання цілей статті... Наведені суперечності визначили мету статті, яка полягає у висвітленні концептуальних ідей про особистісне зростання, що орієнтують у створенні освітнього середовища професійної підготовки майбутнього педагога відповідно до критерію людиномірності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Поняття особистості репрезентує соціальну складову людського існування. Особистістю треба вважати людину, котра визначила і виявила себе серед інших, це міра взаємин людини з суспільством і реалізація себе в ньому, вимір її соціалізації, залучення до соціальних процесів, тобто її соціальна якість [2]. Метасистемна категорія розвитку особистості продукує системну категорію особистісного зростання.

Категорія “особистість” набагато глибша її “соціалізаторських” трактувань, утім в педагогічному контексті

соціальні властивості стають визначальними. Підкреслюючи місце освітньої системи в епіцентрі впливів на соціально-культурні процеси, В. Луговий акцентує увагу на поєднанні загальносоціумного та індивідуально-особистісного зростання як запоруки удосконалення суспільства [4]. Наявність феномену особистісного зростання людини ми обґрунтовуємо концепцією регуляції соціальної поведінки В. Ядова, за якою диспозиції особистості, тобто її готовність до поведінки у конкретній соціальній ситуації, є ієрархічно організованою системою [6]. Визначальною геномною характеристикою особистісного зростання педагога виступає досвід, у якому сконцентрована соціально-культурна сутність педагогіки як виду соціальної практики.

Від сутнісних ознак запрограмованого природного розвитку особистісне зростання вирізняється реінтеграційною природою – з одного боку воно є соціально зумовленим, адже людина виходить за власні межі, впливаючи своїм досвідом на соціум, оточення, з іншого – незапрограмованим, адже виявляється у результаті перетворень людини через оволодіння символами культури людства, системним професійним досвідом, що й спричинює потребу педагогічного супроводу моделювання або впливу на зазначений процес.

Пропонована концептуальна ідея про особистісне зростання як критерій людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога спрямована на педагогічне вирішення проблеми гуманітаризації професійної педагогічної підготовки та ґрунтується на постнекласичній моделі наукового пізнання, в якій нелінійні когнітивні процедури уможливають використання різноманітних близьких за змістом “зростання” понять з інших наук, але водночас, заперечують перспективу теоретичного перенесення точних визначень на неоднорядковий процес через іншу природу його носія. Тому, сутнісні педагогічні ознаки особистісного зростання майбутнього педагога відрізнятимуться від біологічних, філософських тлумачень, психологічних досліджень названого феномену, які в основному сконцентровані на взаємозв'язках діалектичних смислів кількісного накопичення, концепцій формування потенціалу життєтворчості, професійного саморозвитку та психологічної підтримки.

У філософському розумінні в результаті поєднання смислу категорій “розвиток” і “кількість” утворилось міжкатегоріальне поняття “зростання” [1]. Сучасна вітчизняна довідникова література пропонує розуміти зростання як процес змін, що відбуваються під час росту або у значенні докінченої дії, досягнення зрілості, кількісне збільшення, підвищення рівня чого-небудь, інтенсифікацію, набуття вищого ступеня. У переносному значенні зростання – це набуття досвіду, умінь, певних знань, розширення світогляду, поновлення цілісності, тощо. У науковій психолого-педагогічній літературі поняття “зростання” набуло значного поширення після популяризації психоаналітичних концепцій особистісного росту у школі гуманістичної психології [5]. У К. Юнга – це процес набуття знань про світ і себе. Важливим є його твердження, що зростання як необхідний елемент розвитку полягає у збільшенні обізнаності свідомості. А. Адлер вбачав сутність психологічного зростання у русі від егоцентричної мети досягнення вищості до позиції конструктивного впливу на оточення і на розвиток суспільства. Висновок про те, що зростання можливе і є головною метою організму, – один з головних постулатів людиноцентрированої парадигми К. Роджерса [7]. У теорії А. Маслоу важливою для розуміння природи професійного зростання педагога є трансцендентна самоактуалізація креативної особистості, трансцендентна оцінка оточення на рівні повсякденної діяльності. Дж. Келлі пропонує погляд на людину, яка перебуває у постійному самостворенні як обов'язковому процесі у вигляді реконструкції, переінтерпретації реальності. Основна увага у цьому вченні зосереджена на гуманітарній теорії дії, зумовленій метою відкриття людиною динаміки світу, як джерела не лише подолання труднощів, але й можливості особистісного зростання. Поняттям “особистісне зростання” активно користуються у сфері гуманістичної і гуманітарної психологічної теорії і практики. У сучасній психолого-педагогічній літературі гуманістична теорія найчастіше подається як узагальнення основних ідей, тому пошук конкретних наукових позицій є суттєвим завданням, пов'язаним із вивченням складної організації творчої ціліснооновлювальної взаємодії людини з оточенням.

Особистісне зростання є визначальною передумовою на шляху набуття людської сутності і ознакою нормального розвитку людини. Це здобуття суб'єктом (нерідко через страждання) моральної позиції, глибоко усвідомленої і відповідальної, підтвердженої вчинками, справами і усім життям людини [2, с. 58]. У вітчизняній науковій традиції суб'єктний характер ставлення людини до світу є її особистісною ознакою.

У практично зорієнтованих науках, до яких належить акмеологія, особистісне зростання розглядається як процес самозміни людини в її активно-перетворювальній діяльності через індивідуальний досвід використання проблемних ситуацій для власного розвитку, що забезпечує досягнення свого акме на певному етапі дорослості.

Джерела особистісного зростання виявляються у стані “внутрішньої безвиході”, тоді рушійними силами виступають самопізнання, самооцінка, самовиявлення; основним механізмом – смислотворювальна система потреб і мотивів (К. Абульханова-Славська), критерієм – суб'єктність (Л. Анциферова, В. Слободчиков), нормальний розвиток (Б. Братусь) і неадаптивність (О. Асмолов, В. Петровський). Процеси особистісного зростання пов'язані з індивідуальними надбаннями, досвідом і динамічними змінами особистості, саморозвитком творчої індивідуальності. Не зважаючи на бурхливий науковий інтерес до категоріальних аспектів “суб'єкта”, проблема професійного розвитку особистості у площині психологічного поняття “особистісне зростання” ще недостатньо вивчена і не сформований його відповідний критерій.

Наведена багатозначність терміна “зростання” і поняття “особистісне зростання” пояснює їх семантичний і технологічний потенціал у педагогічних розвідках. Узагальнюючи надзвичайно широке поле сучасних досліджень, зазначимо, що усі вони схожі за визначенням особистісного зростання як змістового аспекту саморозвитку, який виявляється в активно-перетворювальній діяльності людини відносно себе і власного досвіду та відбиває суб’єктні характеристики особистості.

У педагогіці застосування поняття “зростання” пояснюється розвитком нелінійного мислення, одним з виявів якого є метафоричність, яка до сьогодні не усвідомлювалась як особлива гностична характеристика наукової рефлексії, а зазначеному поняттю не надавалось категоріального статусу, адже не був розвинутий його педагогічний зміст. Метафоричність, нелінійність викладу пов’язана з креативною активізацією холістичних властивостей мови, прагненням підкреслити багатозначність і багаторівневість смислу, вкладеного у текст, бажанням ініціювати нелінійні зворотні зв’язки між пошуком істини і переосмисленням проблеми. Водночас, метафоричне використання термінів може стати джерелом нерозуміння, інтелектуальних помилок. У професійній педагогіці саме метафоричність залишає використання терміну “зростання” з ознаками стандартного “асоціативного” розуміння як кількісного збільшення, що й зумовлює необхідність аналізу використання цього поняття, зокрема, його педагогічного призначення, яке розкриває людиномірність гуманітарної інтеграції в динамічній системі професіоналізації педагогічного працівника.

У розробці концепту особистісного зростання як критерію людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога необхідно виокремити його багатфункціональність – від функції причини до функції зміни. Сутність усіх змін, що відбуваються з людиною у різноманітних відносинах з середовищем і собою, визначає її духовна основа. Феномен накопичення індивідуальної гідності і соціальних досягнень є сутнісною людською ознакою, що детермінує еволюційні процеси розвитку людини за естетичними і етичними законами, чого немає у інших представників існуючого за законами природного відбору тваринного світу. Тому важливо звернути увагу на те, що особистісна дія накопичення не є самоціллю, а зумовлена прагненням до змін досвіду. Зміни – це комплексний і загальний психофізіологічний процес, у якому задіяний увесь організм людини, і доки нова інформація, що надходить від педагогічної професії, не буде “примиреною” з якістю вчителя і людини, то така зміна буде викликати острах, комплекси, розпач, тобто певні психічні деформації, які не сприяють особистісному зростанню. А утім саме педагогічний працівник і його професія постійно взаємодіють в очікуванні взаємовпливів і взаємозмін.

З огляду на сказане вище, акцентуємо та тому, що педагогічна сутність феномену особистісного зростання не має чіткого визначення. З усім смисловим багатством, методологічне наповнення, науково-методична функціональність педагогічного поняття “особистісне зростання” у різних особистісно-діяльнісних словосполученнях залишаються найменш дослідженими у вітчизняній психолого-педагогічній проблематиці освіти дорослих. Це, безперечно, порушує цілісність і повноту процесу професіоналізації педагогічного працівника і потребує з’ясування, тому звертаємо увагу на те, що у контексті досліджуваної проблеми провідні лексеми “зростання” (кількісне збільшення, накопичення, перетворення, набуття, досягнення, поєднання з чимось, чимось) об’єднані однією сутністю – реінтеграцією (поповнення, відновлення цілісності), яка зумовлює новоутворення творчо-еволюційної природи, що виявляються в професійній реальності.

Сучасне розуміння змінності в антропологічній філософії стверджує розкриття смислу самого буття, що вказує на рівень єдиного, цілісного буття людини як безперервну зміну. Тлумачення змінності як людського феномену є підґрунтям, що припускає розгляд особистісного зростання як критерію людиномірності освітнього середовища майбутнього педагога із розкриттям холістсько-емерджентного способу ціннісного опанування професійної дійсності як відношення, в якому відбувається реінтеграція, тобто відтворюється “змінно-зберезувальна” процесуально-стадіальна еволюційна сутність соціалізації-професіоналізації, адже відбувається не проста фіксація появи окремої нової ознаки, а нових структурно-смислових утворень.

Висновки... Таким чином, наукова рефлексія психолого-педагогічної літератури дозволила виокремити ідеї особистісного зростання і його проблематику: уявлення про розвиток як “саморух”; зону найближчого розвитку як простір особистісного просування і соціальної ситуації розвитку як джерела особистісного зростання; становлення суб’єкта життєдіяльності, життєтворчої активності тощо. Особистісне зростання є системно-процесуальним феноменом з низкою характеристик: *цілісність* – не зведення особистісного зростання до суми його частин; *структурність* – упорядкований зв’язок основних його складових із багатоплановими відношеннями особистості з професійною педагогічною реальністю; *відкритість* – взаємозв’язок середовища і особистісного зростання. Таке розуміння особистісного зростання розкриває перспективи наукового переосмислення методологічних засад педагогічного процесу та дає підстави для його імплементації у культурно-освітній простір педагогічної реальності професійної освіти майбутнього педагога, адже цей процес започатковується як соціальний, колективний, інтерпсихологічний, що дозволяє визначити його людиномірність.

Література

1. Балашов Л.Е. Новая метафизика. (Категориальная картина мира или Основы категориальной логики) / Лев Евдокимович Балашов. – М. : [б.и.], 2003 – 868 с. – Режим доступа http://1.iesod.z8.ru/nehudlit/self0019/290107_balashov.rar, 12

2. Беляев И.А. Онтогенетические механизмы становления человеческой целостности: опыт системно-синергетического анализа / Игорь Александрович Беляев // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2006. – № 10. – Ч. 2. – С. 137-143.
3. Братусь Б. С. Аномалии личности : монография / Борис Сергеевич Братусь. – М. : Мысль, 1988. – 301 с.
4. Луговой В.І. Педагогічна освіта в Україні : структура, функціонування. Тенденції розвитку : монографія / за заг.ред.акад. О. Г. Мороза. – К. : МАУП, 1994. – 196 с.
5. Радул В.В. Дослідження особливостей самореалізації особистості : монографія / Валерій Вікторович Радул [та ін.]. – К. : Імекс-ЛТД, 2009. – 352 с.
6. Ядов В. А. Гипотеза об иерархической структуре диспозиций личности и ее социальной обусловленности / В.А. Ядов // Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности. – Л. : Наука, 1979. – С. 19-26.
7. Rogers C. R. A theory of Therapy, Personality and Interpersonal Relationships, as Developed in the Client-Centered Framework / C.R. Rogers // Sigmund Koch, ed, Psychology, a study of a science. – Vol. 3: Formulations of the person and the social context. – New York: Mc Graw-Hill, 1959 – P.184-256.

Анотація

У статті узагальнено історико-педагогічний досвід наукового осмислення проблеми особистісного зростання, визначено вихідні теоретичні положення та висвітлено концептуальні ідеї про особистісне зростання педагога, які орієнтують у створенні освітнього середовища відповідно до критерію його людино мірності.

Аннотация

В статье обобщен историко-педагогический опыт научного осмысления проблемы личностного роста. Определены главные теоретические положения и предложена концепция личностного роста педагога. Идеи автора ориентируют в создании человекомерной образовательной среды.

Summary

This article summarizes the historical experience of the scientific understanding of the problem of pedagogical of personal growth. Identify key theoretical provisions and proposed the concept of personal growth as a teacher. The author's ideas guide in creating a learning environment humanitarian education environment.

Ключові слова: педагог, особистісне зростання, професіоналізація, освітнє середовище, людиномірність, професійна підготовка.

Ключевые слова: педагог, личностный рост, профессионализация, образовательная среда, человекомерность, профессиональная подготовка.

Key words: teacher, personal growth, professional development, educational environment, the measure of a man, professional training.

Подано до редакції 27.03.13.

УДК 377

©2013

Сидоренко В.К., Миколаєнко А.Є.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОНЯТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У професійно-технічному навчальному закладі учні оволодівають знаннями основ наук, основ техніки, технології, економіки виробництва, знанням конкретної галузі народного господарства і, отже, системою основоположних понять. Формування в учнів системи понять – одне з найважливіших завдань навчання і виховання в профтехучилищі. Від того, наскільки успішно вирішується це завдання, залежить рівень кваліфікації майбутніх робітників, розвиток їхнього творчого мислення [10].

Система знань, умінь і навичок об'єднує наукові ідеї, закони, поняття, факти, пізнавальні і трудові дії. Вона формує в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, про виробничі процеси, творче мислення і самостійність в трудовій діяльності. Структура і організація дидактичної системи повинні передбачати зв'язки і взаємодію її основних частин.

На основі філософських передумов в педагогічній і психологічній науках зроблено значний крок вперед по обґрунтуванню принципу систематичності, який став одним з основоположних принципів дидактики професійно-технічної освіти [2].

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у розкритті наукових підходів до систематизації понять, умінь і навичок для проектування змісту професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... Принцип систематичності розповсюджується на весь процес освіти, навчання і виховання учнів, що обумовлене логічною єдністю і взаємозв'язком знань, умінь і навичок, формами, методами і дидактичними засобами навчання і виховання учнів, єдністю вимог до учнів, раціональною організацією діяльності викладачів, майстрів і вихованців училищ.

Систематичність знань в змісті професійно-технічної освіти обумовлена перш за все системою понять, умінь і навичок, що знаходяться в певних зв'язках і взаємовідносинах між собою [5].

Встановлення загальних закономірностей розвитку понять, визначення найбільш ефективних методів і прийомів формування їх у учнів є однією з актуальних проблем дидактики професійно-технічної освіти [3, 9]. Важлива частина цієї проблеми – складна взаємодія понять різних наук і виробництва. При цьому порівняно чітко